

Kontrast vůči Andreji Babišovi nemůže vymazat převládající pocit, že vláda Petra Fialy nesplňuje, co slíbila. I proto se 16. září na Václavském náměstí v Praze konala demonstrace Česko proti vládě.

Vláda v poločase rozpadu

Kabinet Petra Fialy se už dva roky pokouší o reformy, ale zlepšovat život v Česku se mu stále nedaří.

Nedůvěra ve vládní snažení je enormní – a to i u vlastních voličů

Jan Richter
richter@tydenikeuro.cz

Budou-li se vítězným heslem Billa Clintona z americké prezidentské kampaně před 30 lety „It's the economy, stupid“ („Je to ekonomika, hlupáku“) řídit i čeští voliči u sněmovních voleb za dva roky, budou to mít strany současné vládní koalice těžké. Kabinet Petra Fialy se pustil do odvážných kroků, ale nedaří se mu zmírňovat dopady inflace, energetické krize a dalších negativních jevů na společnost. V některých oblastech si vláda vede velmi dobře, ale v jiných selhává, navíc své kroky pozoruhodně špatně komunikuje.

Nemocný muž Evropy

Fialova vláda neměla lehkou výchozí situaci. Řízení státu se před dvěma lety ujala v době dozívající koronavirové pandemie a několik měsíců po jejím jmenování rozpoutalo Rusko válku na Ukrajině. I proto je třeba ocenit odvahu, s níž se koaliční kabinet pustil do stabilizace dlouhodobě deficitních státních financí. Konsolidační balíček, který v říjnu podepsal prezident Petr Pavel, pomocí desítek novel snižuje deficit státního rozpočtu v příštím roce o 98 miliard a v roce 2025 o 154 miliard korun. Toho vláda dosáhne snížením rozpočtových výdajů, především seškrtáním některých dotací a zvýšením příjmů, zejména firemních

daní, daní z nemovitostí a některých dalších odvodů.

Na vládu se kvůli balíčku snesla kritika z mnoha stran. Někteří, například bývalý prezident Václav Klaus, jí vyčítají nedostatečný záběr, jiným vadí dopady na jejich obor. S některými parametry balíčku nesouhlasili zástupci podniků a firem. „Upozorňovali jsme, že dopady na příjmovou stránku rozpočtu nemusejí být v takové výši, jak je odhadováno. Zároveň jsme připomínkovali i nejasný výklad některých nových ustanovení, který může způsobit právní nejistotu pro podnikatele,“ říká prezident Hospodářské komory Zdeněk Zajíček.

Šéf Asociace malých a středních podniků Josef Jaroš je ještě příkřejší: „Klíčovou otázkou je, zda vůbec nějaká hospodářská politika Česka existuje, obáváme se, že nikoliv. A je třeba říci, že tento fakt nelze házet na jednu konkrétní vládu či ministry, ale minimálně na všechny vlády za uplynulých 15 let.“ Většina úspor navíc padne na nové výdaje, především na zvýšený obranný rozpočet, případně na ostatní výdaje nafouknuté inflací. „Strukturální deficit se na příštý rok má snížit jen o 0,1 nebo 0,5 procentního bodu HDP. S tím souvisí nedostatečné množství zásadních změn ve fungování státu, ať už je nazveme reformami, nebo strukturálními změnami,“ domnívá se ekonom Petr Janský z Institutu ekonomických studií FSV UK.

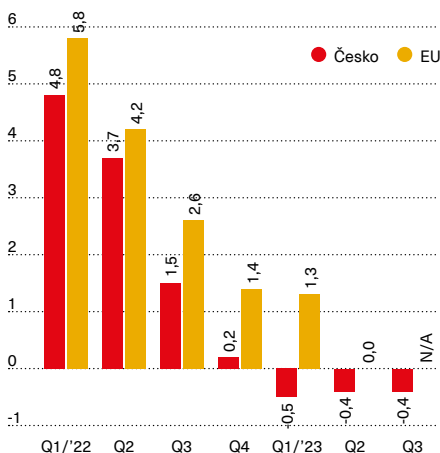
Vládě se nedaří nastartovat hospodářský růst. Česká ekonomika se jako jediná v Evropské unii dosud nevzpamatovala z propadu způsobeného koronavirovou krizí. Jednou z příčin jsou i utlumené vládní investice v rámci

výdajových úspor. Ty by podle analytika České spořitelny Michala Skořepy nemusely být tak rozsáhlé, kdyby vláda lépe cítila pomoc domácnostem a firmám s náklady na energie. „Hlavní chybou byla přílišná plošnost, a tedy přílišná nákladnost programů vládní pomoci s vysokými cenami energií. Tím vláda ještě zesílila problém deficitnosti českých veřejných financí, který následně musela tlumit letošním ozdravným balíčkem,“ tvrdí Skořepa.

Nepodařilo se ani zastavit propad reálných platů, ceny energií mají od příštího roku znovu výrazně stoupnout a inflace sice klesá, ale stále se drží vysoko nad dlouhodobým dvouprocentním cílem České národní banky. Samostatnou kapitolou jsou ceny potravin, které se nedaří neformálním tlakem na řetězce snížit a od ledna mají podle obchodníků ještě vzrůst navzdory mírnému poklesu sazby DPH.

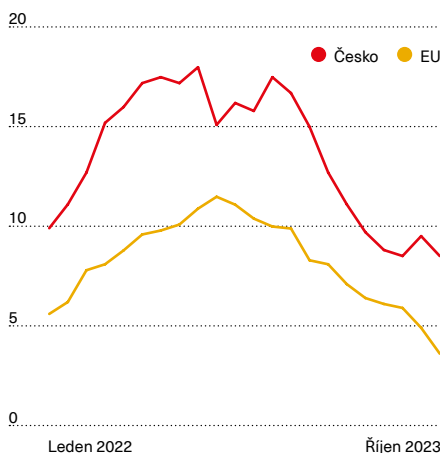
K dobru lze vládě kabinetu přičíst snahu o reformu důchodového systému, o níž se neúspěšně pokoušelo několik Fialových předchůdců. Nyní vláda změnila dva zásadní parametry důchodového systému – věk odchodu do důchodu, který se bude zvyšovat v závislosti s rostoucím věkem dožití, a výše důchodu, jehož výpočet bude v budoucnu méně výhodný než dnes. „Vláda chtěla, aby lidé v aktivním věku měli jasno, jaký budou mít důchod, a aby věděli, že jejich život bude i ve stáří důstojný. To se jí může povést,“ říká Janský. Vláda se také snaží zlepšit některé problematické aspekty státní správy a dalších oborů, jako je digitalizace, pomalé povolovací procesy, nedostatek kvalifikované pracovní síly, administrativní zátěž podnikání a pomalá justice. „Máme za sebou

Hrubý domácí produkt
(meziročně v %)

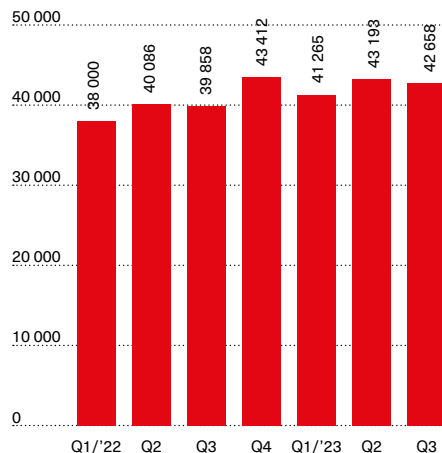
ZDROJ: ČSÚ, EUROSTAT

Inflace
(meziročně v %)

ZDROJ: ČSÚ, EUROSTAT

Průměrná mzda
(v Kč)

ZDROJ: ČSÚ

už i první hmatatelný výsledek. Před 14 dny sněmovna schválila novelu liniového zákona, kterou se urychlují povolovací procesy zejména v oblasti energetické, dopravní a datové infrastruktury," upozorňuje Zajíček.

Doprava je na správné cestě

Odvětví dopravy patří ve vládní agendě k nejúspěšnějším. Do dopravní infrastruktury letos investovala rekordních 150 miliard korun a podobná výše investic by měla do českých dálnic, silnic a železnic směřovat i v příštím roce. V prvním roce svého funkčního období bylo sice zprovozněno jen 21 kilometrů nových dálnic a letos jen 16, ale příští rok by se mělo začít jezdit po nových úsecích v rekordní délce 114 kilometrů. Podobně je tomu i s úseky nově zahájených dálničních staveb. „Letos jsme začali budovat 80 kilometrů dálničních úseků a v příštím roce máme v plánu více než 93 kilometrů,“ prohlásil v nedávném rozhovoru pro týdeník Euro ministr dopravy Martin Kupka.

Výstavba dálnic v Česku se také začala financovat prostřednictvím takzvaných PPP projektů založených na spolupráci veřejné a soukromé sféry, kdy stavbu financuje soukromník, který ji pak určitou dobu provozuje, a stát mu náklady postupně splácí. Tento způsob financování je obvykle dražší, než kdyby stát vše zaplatil sám, ale zátěž na státní rozpočet je rozložena do více let. Vláda rovněž zjednodušuje život řidičům prostřednictvím digitalizace správní agendy, zjednodušením některých povinností a zřehledněním bodového systému.

V železniční dopravě vláda zrychluje přípravu projektu vysokorychlostních tratí, které by měly dramaticky zkrátit cestovní doby a zároveň uvolnit kapacity na současných přetížených tratích pro nákladní dopravu. „Oceňuji, že vláda bere vážně projekt vysokorychlostních tratí a zrychlila jeho přípravu. Probíhají výkupy pozemků i projekční práce. Také tempo investic do silniční infrastruktury je nebývalé,“ říká dopravní ekonom Martin Kvizda z Masarykovy univerzity. Důležitá je i vize, kterou do české dopravní sítě vnesl ministr Kupka. Ten letos v červnu zveřejnil desetiletý plán rozvoje dopravní infrastruktury, podle něhož by měl stát v této oblasti investovat 2,8 bilionu korun. „Ministr Kupka sice není dopravní expert, ale obklopil se odborníky a naslouchá jim, což je klíčové. Jeho rozhodnutí proto bývají celkem rozumná,“ řekl týdeníku Euro zdroj blízký ministerstvu, který si nepřál být jmenován.

Dopravní infrastruktura

	2018	2019	2020	2021	2022	2023*	2024*
Rozpočet na dopravní infrastrukturu (v mld. Kč)	72,5	86,3	87,3	127,5	127,6	150,9	150,5
Délka nově postavených dálnic (v km)	4	34	21	47	21	16	114

*ODHAD
ZDROJ: SFDI

Česku nicméně stále chybí dobíjecí infrastruktura pro elektromobily, do níž má v příštích letech podle Kupky směřovat pět miliard korun. To je výrazně méně, než kolik by bylo třeba. Problematické je i přetížení Prahy a některých dalších měst individuální automobilovou dopravou, jejíž objem neustále roste. A pochybné jsou i některé plánované infrastrukturní investice, například lodní výtah na Slapech za 2,5 miliardy korun. Oproti tomu ale vláda zrušila nesmyslný projekt vodního kanálu Dunaj-Odra-Labe, který prosazoval bývalý prezident Miloš Zeman.

Zahraniční politika za jedna

Navzdory stále se zhoršující mezinárodní situaci je zahraniční a obranná politika Fialovy vlády konzistentní, předvídatelná a hodnotově orientovaná. Česko je jedním z největších podporovatelů Ukrajiny v jejím boji proti ruské invazi. Premiér Fiala byl prvním vrcholným politikem ze zahraničí, který navštívil bojující Kyjev, Česko bylo první zemí, která poskytla Ukrajině municí, a podporu napadené zemi poskytuje i nadále. Útočiště před válkou u nás našlo více než půl milionu ukrajinských občanů, z nichž zde dosud podle dostupných údajů zůstává přibližně 350 tisíc. Asi třetina z nich si našla práci, čímž ulevila chronicky napjatému tuzemskému pracovnímu trhu, a na daních a odvodech zaplatila do státního rozpočtu zhruba 18 miliard korun.

Celkovou hodnotu podpory, kterou Česko různou formou Ukrajině poskytlo, vyčíslil v srpnu premiér Fiala na 38 miliard korun, ale deset miliard podle něj získali čeští občané jako kompenzaci nákladů spojených s ubytováním uprchlíků. Postoj vlády k Ukrajině je konzistentní navzdory klesající veřejné podpoře této politiky, kdy v květnu poprvé narostl počet odpůrců vládní pomoci Kyjevu na více než 50 procent.

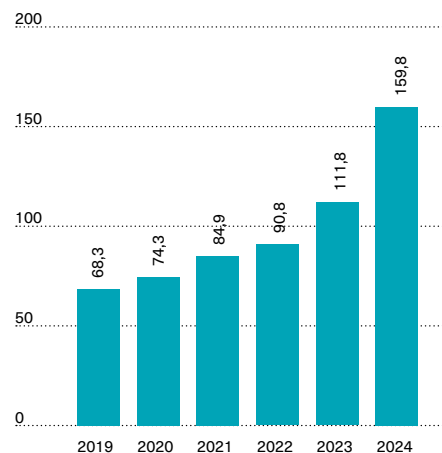
S pozitivními ohlasy se setkala české představenství v Radě Evropské unie ve druhé polovině loňského roku. Česká vláda se soustředila na vyjednání protiruských sankcí, energetické politiky nebo zdanění korporací a dosáhla také pokroku v otázce zemí západního Balkánu, které

chtějí vstoupit do EU. Na rozdíl od představenství pod vedením Topolánkovy vlády, které v roce 2009 skončilo fiaskem, ocenily roli Fialova kabinetu i špičky EU. V příkrém kontrastu s předchozí garniturou v čele s prezidentem Zemanem se ministerstvo zahraničí pod vedením Jana Lipavského chová sebevědomě a asertivně k Číně a prosazuje tak teze z programového prohlášení vlády, podle nichž by měl být vztah k Pekingu založen na vzájemném respektu.

Zásadních chyb se česká diplomacie nedopustila ani v citlivých vztazích se zeměmi Visegrádské skupiny. Zatímco vztahy s Maďarskem ochladly především kvůli rozdílnému hodnotovému ukotvení obou vlád a liberální politice Orbánovy vlády, vztahy s polskou vládou premiéra Morawieckého udržovala Fialova vláda na velmi dobré úrovni, ačkoli za ně možná zaplatila příliš vysokou cenu v podobě pro Česko nevýhodné dohody o dole Turow, který má negativní dopad na životní prostředí v českém pohraničí. Vláda také upustila od silných gest ve výbušném prostředí Blízkého východu a izraelsko-palestinského konfliktu, ačkoli někteří komentátoři by si při zachování jednoznačné podpory Izraeli přáli empatičtější český postoj k lidským a politickým právům Palestinců.

Výdaje na obranu

(v mld. Kč)

ZDROJ: MFČR

V rámci obranné politiky se vládě příští rok poprvé podaří splnit závazek, že na vojenské výdaje pošle minimálně dvě procenta hrubého domácího produktu. Otazníky nicméně zůstávají nad některými armádními nákupy a zakázkami včetně rozhodnutí o pořízení stíhacích letounů F-35 místo dosud používaných letadel Gripen.

Školství: Porušené sliby

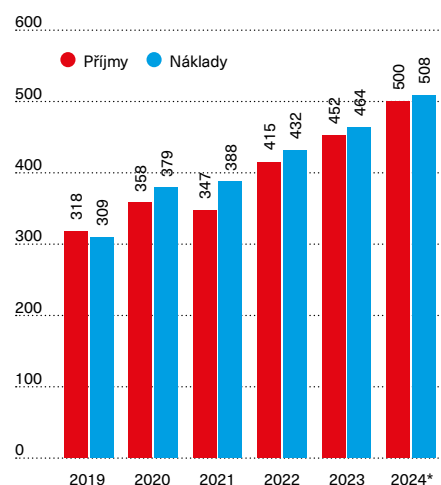
Vzdělávání označila vláda vedená univerzitním profesorem a bývalým rektorem Petrem Fialou za svou prioritu. V programovém prohlášení uvedla, že „bez kvalitního školství nemá národ budoucnost. Investice do našich dětí jsou investicí do naší budoucnosti“. Praktické kroky tomu ale neodpovídají a na hlavy ministrů se dokonce snesl hněv ve formě největšího učitelského protestu za desítky let. „Přístup současné vlády ke vzdělávání je jednoznačným zklamáním. Neplní v této oblasti programové prohlášení a navzdory premiérovým snům o restartu Česka s deklarovanou vizí o vzdělanostní ekonomice investice do vzdělávání rapidně klesají v poměru k HDP,“ říká analytička Nikola Šrámková z informačního centra o vzdělávání EDUin. „Opět se tak propadáme do hlubokého podprůměru mezi zeměmi OECD,“ dodává.

Zmíněná stávka nebyla motivovaná požadavky na zvýšení učitelských platů, ale nesouhlasem s některými úspornými kroky. Ty ministerstvo školství provádí, aby mohlo dostat zákonnému požadavku na učitelskou mzdu ve výši 130 procent průměrné mzdy, který vstoupí v platnost příští rok. „To generuje naprosto nedůstojné vytváření konstrukcí, kdy je veřejně deklarováno přidávání v platech učitelů a po straně se ze stejného balíku potichu škrtá. Ministr školství se v obhajování tohoto modelu uchýlil až k praxi na hraně dezinformací, což odborná veřejnost jednoznačně odmítla a byl to jeden z hlavních motivů mnoha pedagogů připojit se ke stávce,“ tvrdí Šrámková.

Stejně vláda přistupuje k vysokému školství. Výdaje na něj v poměru k HDP se podobně jako u škol nižších stupňů snižují. „Chápu, že se vláda nachází s ohledem na státní rozpočet v nelehké situaci. Přesto by vzdělávání mělo být chápáno a podporováno jako strategická investice pro celou naši společnost,“ říká rektorka Univerzity Karlovy Milena Králíčková. „Vláda ale bohužel zatím veřejně vysoké školy chronicky nedostatečně financuje, což je patrné z řady mezinárodně srovnatelných ukazatelů,“ tvrdí. Vedle školství klesají i investice do vědy a výzkumu.

Veřejné zdravotní pojištění

(v mld. Kč)

*ODHAD
ZDROJ: SZPČR

Nezvládnuté přijímací zkoušky na střední školy letos na jaře ukázaly, že v řízení vzdělávacího systému selhávají i kraje, pod které tento typ škol spadá. „Jako společnost jsme připustili bezprecedentní decentralizaci samosprávy a na zřizovatele přehodili velkou část odpovědnosti. Nyní se to vrací v absolutně nezvládnutém plánování kapacit škol ve velkých městech a rozvíjejících se lokalitách vlivem demografie a živelného urbanismu,“ domnívá se Šrámková. Za úspěšný krok vlády tak lze považovat právě změny v přijímacím řízení na střední školy, zejména jeho digitalizace. Zatím bez řešení ale zůstává další palčivý problém českého školství, kterým je nerovný přístup ke vzdělávání. České děti sice podle aktuálních výsledků mezinárodního šetření Pisa mají nadprůměrné znalosti, nůžky mezi žáky z bohatých a chudých rodin i celých regionů se ale nadále rozevírají.

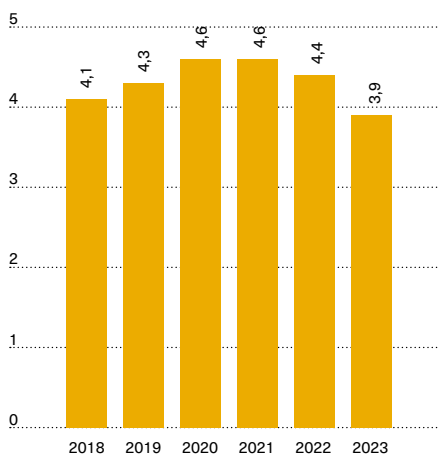
Promarněná šance ve zdravotnictví

K protestu odborů se v listopadu přidali i někteří lékaři, kterým především vadí nutnost sloužit přesčas v nemocnicích a v rámci zdravotnické záchranné služby. Letos schválená novela zákoníku práce umožňuje objem těchto přesčasových hodin oproti současnému stavu zdvojnásobit až na 832 hodin ročně v nemocnicích a 1 062 hodin na záchrankách. Podle spolku Mladí lékaři, který protesty vedl, v současnosti odpracují lékaři v průměru 720 hodin ročně, deset procent doktorů se ale dostane až na 1 560 hodin ročně, což je v rozporu i s novými pravidly.

Protest měl spočívat v nesloužení přesčasů, což by vedlo k výraznému omezení

Výdaje na školství jako podíl HDP

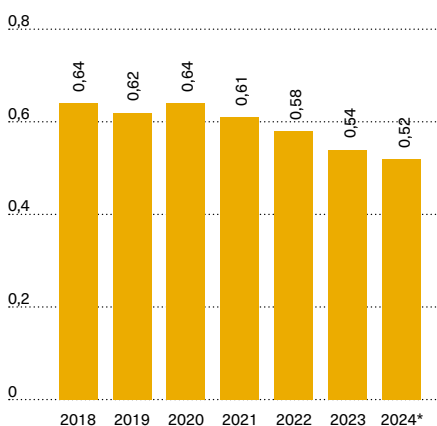
(v %)

ZDROJ: MŠMT, CERGE-EI

Výdaje na vědu a výzkum

(podíl výdajů státního rozpočtu na vědu a výzkum k HDP v %)

*PŘEDPOKLAD
ZDROJ: CERGE-EI

Platy učitelů

	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Průměrná mzda učitelů (v Kč)	34 500	39 500	43 300	46 800	47 700	50 500
Poměr k průměrné mzdě všech zaměstnanců (v %)	102	109	112	115	110	113

*ODHAD
ZDROJ: ČSÚ, MŠMT

Odměňování lékařů

	2019	2020	2021	2022
Průměrný příjem lékařů (v Kč)	82 333	92 099	101 965	100 654
Poměr k průměrné mzdě v ČR (v %)	238	255	269	249

ZDROJ: ČSÚ

lékařské péče. Vláda nakonec ustoupila, zrušila změny v přesčasech a na platy ve zdravotnictví pošle téměř o deset miliard korun více než dosud. Vláda ale promarnila příležitost k systémovější reformě zdravotnictví, která by podle expertů měla spočívat zejména v restrukturalizaci zdravotní péče tak, aby se snížil tlak na přesčasové hodiny lékařů. Se stárnutím populace a rostoucími požadavky na lékařskou péči v příštích letech bude tento problém stále akutnější.

Zdravotnictví má ovšem i další problémy, které by měla vláda urgentně řešit. Jedním z nich je kolabující psychiatrická péče zejména o dětské pacienty, dalším je věková struktura lékařů či situace na trhu léčiv. Vedle nedostatku některých léčiv a nedostatečné regulace tam podle některých lékárníků existuje faktický monopol jednoho z dodavatelů léčiv

a ministerská novela zákona o léčivech, která vstoupí v platnost příští rok, tuto situaci nijak nezlepšuje.

Bez ohledu na to, ve kterých oblastech je vláda úspěšná a ve kterých nikoli, by většina členů kabinetu v čele s premiérem potřebovala zlepšit komunikaci s veřejností. „Netroufám si hodnotit reálné výsledky vlády, protože nejsem ekonom, ale komunikace vlády je špatná. Typickým příkladem je výlet pana premiéra do Německa, kdy srovnal ceny u nás a v Německu, a konstatuje, že v Německu je zboží ve větších baleních levnější, a to je všechno,“ tvrdí expert na politický marketing Jakub Horák. „Lidé nehodnotí vládu podle toho, jestli komunikuje dobře, nebo špatně, ale jestli řeší jejich problémy. Říct, že něco je špatně, ale nenabídnout řešení ani neoznačit viníka, je také špatně,“ tvrdí. ●

Vládě se nedaří nastartovat hospodářský růst. Česká ekonomika se jako jediná v Evropské unii dosud nevzpamatovala z propadu způsobeného koronavirovou krizí. Jednou z příčin jsou i utlumené vládní investice v rámci výdajových úspor.